

Hallituksen esitys Eduskunnalle saariston kehityksen edistämistä koskevaksi lainsäädännöksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksen tavoitteena on turvata elävä saaristo siihen liittyvine luonnon-, kulttuuri- ja virkistyskäyttöarvoineen. Kysymys on erityisesti toimenpiteistä saariston autioitumisen estämiseksi ja kiinteän asutuksen turvaamiseksi. Tähän pyritäisiin luomalla saaristoväestölle riittävät mahdollisuudet toimeentuloon, liikkumiseen ja peruspalvelujen saantiin.

Esitys sisältää ehdotuksen laiksi saariston kehityksen edistämisestä ja eräksi siihen liittyviksi lainmuutoksiksi.

Ehdotettu laki saariston kehityksen edistämisestä olisi muodoltaan puitelaki, jossa ei pääsääntöisesti säädettäisi itse tukitoimista,

vaan nämä edellyttäisiin järjestettäväksi muualla lainsäädännössä. Lailla asetettaisiin valtiolle ja kunnille saariston kehittämistä koskevia velvoitteita ja määritettäisiin suunta-
viivat, joiden mukaan kehittämisen tulisi tapahtua väestön toimeentuloa, liikkumista ja peruspalveluja koskevilta osin sekä alueiden käytön suunnittelussa. Laki sisältäisi myös säännöksiä saaristoasioiden hoidon hallinnollisesta järjestelystä valtion keskushallinnossa ja kunnissa.

Ehdotetut lait on tarkoitus saattaa voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun eduskunta on ne hyväksynyt.

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Tavoitteet

Saaristossa asuva väestö on nopeasti vähentynyt viime vuosikymmeninä. Liian kapea väestöpohja on omiaan rajoittamaan saaristossa asuvan väestön mahdollisuuksia toimeentuloon, liikkumiseen ja palvelujen saantiin. Nykyinen tilanne kiihdyttää saariston autioitumista. Jotta kehitys voitaisiin kääntää toiseen suuntaan, olisi eri toimenpitein turvattava saariston kiinteä asutus.

Saaristoväestön toimeentulo on perinteisesti riippunut kalastuksesta ja maataloudesta. Näiden luontaiselinkeinojen ohella ovat metsätalous sekä erilaiset palveluammatit saaneet lisää merkitystä saaristoväen työllisyyden ja toimeentulon turvaajina. Yhteiskunnallinen kehitys on kuitenkin johtanut saaristoyhdyskuntien väestön elinolosuhteiden kaventumiseen. Tähän on myöskin osaltaan vaikuttanut vesikuljetusten väheneminen verrattuna maitse tapahtuviin kuljetuksiin.

Samanaikaisesti saaristo on yhä enemmän tullut kaupunkiväestön virkistysalueeksi. Lisääntyneen vapaa-ajan myötä laajentuneet lo-

ma-asutus, matkailu ja veneily ovat tuoneet saariston yhä useamman ihmisen ulottuville. Virkistystoiminnan edellytykset ovatkin saaristossa varsin hyvät vaihtelevan luonnon ja kiintoisan kulttuuri- ja asutusmiljöön johdosta. Samalla on toki saariston maisema-, kulttuuri- ja virkistysarvoja kohtaan tunnettu kiinnostus lisääntynyt.

Saariston luonnon-, kulttuuri- ja virkistyskäyttöarvojen hyödyntäminen edellyttää kuitenkin, että saariston kiinteä asutus pystytään säilyttämään. Perinteisten elinkeinojen työllistävä vaikutus on supistunut huomattavasti. Niiden tilalle ei saaristoon ole saatu riittävässä määrin uusia työpaikkoja. Tämä on vuorostaan johtanut saaristossa asuvan väestön nopeaan vähenemiseen, jonka seurauksena välttämättömien palvelujen tarjonta on heikentynyt, mikä vuorostaan on kaventanut elinkeinotoiminnan perusedellytyksiä. Valtiolla on työllistäjänä saaristossa huomattava merkitys.

Saariston asukasluku on viimeisten parin vuosikymmenen aikana vähentynyt puoleen. Vuonna 1955 oli maassamme saaristoväestöä noin 30 000 henkeä, nykyisin enää 15 000. Yleisesti hyväksyttävänä tavoitteena pidetyn elävän saariston säilyttäminen on käymässä yhä vaikeammaksi, vaikkakin aivan viime vuosina on eräillä saaristoalueilla ollut havaittavissa väkiluvun vähenemisen pysähtyneen, jopa kääntyneen lievään nousuun.

Saaristoalueiden asukasluku on laskenut jatkuvasti jyrkemmin kuin niiden läheisyydessä olevien manneralueiden. Tilastotiedot osoittavat saariston väkiluvun vähentyneen nopeimmin Sisä-Suomen saaristossa, peräti 58 % (7 000 henkilöä) vuosina 1956—1975. Meri-alueen saaristossa vähenemisvauhti on ollut keskimäärin 40 % (6 700 henkilöä). Suunnitellun saaristomeren kansallisuiston alueella on 16 saarta tyhjentynyt kokonaan vuosina 1954—1973.

Kuvaavaa saaristo-oloille on myös väestön poikkeuksellinen ikärakenne. Vanhusten osuuden kasvu jatkuu saaristossa edelleenkin nopeana, mikä on johtamassa yhä väkiluvun jyrkään laskuun.

Työikäisten osuus on vielä toistaiseksi melko korkea, mutta koska lasten osuus on hyvin alhainen, niin varsinkin nuorten työikäisten osuus tulee laskemaan jyrkästi jo lähivuosina. Väestöennusteiden mukaan asukasluvun vähenemisvauhti ei laantuisi juuri lainkaan, päin-

vastoin saattaa joillakin alueilla jopa kiihtyä nykyisestään.

Saariston kiinteän asutuksen säilyttäminen on katsottava tärkeäksi alue- ja yhteiskuntapolittiseksi tavoitteeksi ei pelkästään maisemallisista, luonnonsuojelullisista ja virkistyskäyttöön liittyvistä syistä, vaan myöskin sen takia, että vesistöissä olevien luonnonvarojen hyväksikäyttö sekä muun muassa merivalvonnan, pelastuspalvelun ja huoltotoimintojen vaatimat järjestelyt sitä puoltavat.

Yhteiskunnallisena päämääränä tulee olla kiinteän saaristoasutuksen säilyttäminen. Saaristoväestön mahdollisuudet toimeentuloon, liikumiseen ja palvelujen saantiin on turvattava oikeudenmukaisella tavalla suhteessa maan muuhun väestöön. Kysymys on nimenomaan saariston vakinaisen väestön aseman parantamisesta.

1.2. Keinot

Edellä selostettuun tavoitteeseen pyrittäisiin säätämällä erityinen laki saariston kehityksen edistämisestä, minkä lisäksi tarvitaan muita lainsäädäntö- ja hallintotoimia.

Ehdotetussa laissa asetettaisiin valtiolle ja kunnille saariston kehittämistä koskevia velvoitteita ja määriteltäisiin suuntaviivat, joiden mukaan kehittämisen tulisi tapahtua. Laki sisältäisi yleisiä säännöksiä elinkeinotoiminnan edistämisestä, asumisen, toimeentulon ja välttämättömän asioinnin kannalta tarpeellisista liikenne- ja kuljetuspalveluista, muiden peruspalvelujen ja saaristo-oloissa tarvittavien erityispalvelujen saatavuudesta, valtion henkilöstöpolitiikasta sekä alueidenkäyttösuunnitelmien laatimisesta. Laissa olisi myös säännöksiä saaristoasioiden hoidon hallinnollisesta järjestelystä valtion keskushallinnossa ja kunnissa. Lain soveltamisalaa silmällä pitäen määriteltäisiin saariston ja saaristokunnan käsitteet.

Ehdotettu laki olisi puitelaki, johon olisi koottu saariston kehittämistä koskevat perussäännökset. Lain edellyttämistä varsinaisista tukitoimista säädettäisiin ympäristöhoitoavustusta lukuunottamatta erikseen. Lainsäädännössä on jo nykyisin eri hallinnonaloilla säännöksiä, joissa on otettu huomioon saariston erityisolosuhteet ja joilla pyritään saariston kehityksen tukemiseen. Tähän esitykseen on sisällytetty ehdotus kolmen lain muuttamisesta. Nämä

ovat sairausvakuutuslaki (364/63), laki kansalais- ja työväensopistojen valtionavusta (521/62) sekä laki kuntien yleisistä rahoitusavustuksista (1077/77). Tämän lisäksi tukitoimista voidaan eri hallinnonaloilla säätää tai määrätä asetuksella ja valtioneuvoston päätöksellä.

Haja-asutusalueiden vähittäiskaupan rahoituksesta annetun lain (1086/74) tarkistaminen on parhaillaan vireillä kauppa- ja teollisuusministeriössä. Tässä yhteydessä tullaan myös saaristo-olosuhteista johtuvat erityistarpeet otamaan nykyistä enemmän huomioon rahoitustukea myönnettäessä.

Saaristoväestön toimeentulon kannalta perinteisesti tärkeitä elinkeinoja kalastusta ja maataloutta on tarkoitus kehittää erikseen.

Ahvenanmaan maakunnan osalta kysymyksessä oleva asiakokonaisuus kuuluu maakunnallisen lainsäädäntövalan alaan.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen lainsäädäntö

Eräät valtiovalan yhteiskuntapoliittiset toimenpiteet, kuten aluepoliittinen lainsäädäntö, vaikuttavat jo nyt saariston elinolosuhteisiin suotuisasti. Nämä yleiset, koko maata kattavat toimenpiteet ovat kuitenkin käytännössä osoittautuneet riittämättömiksi takaamaan saaristoalueiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä. Saariston palveluiden ja tuotantotoiminnan edellytysten erityispiirteisiin ei riittävässä määrin ole voitu kiinnittää huomiota suunniteltaessa aluepoliittisia toimenpiteitä. Myös saariston eri alueiden sisäiset eroavuudet ovat usein jääneet vaille huomiota valmisteltaessa yleisiä aluepoliittisia toimia. Sen sijaan ovat eräät muut toimenpiteet, jotka on kohdistettu erityisesti saaristoon ja joiden suunnittelussa on huomioitu saariston sisäiset eroavuudet, merkittävästi edesauttaneet saaristoväen asemaa. Esimerkkinä tällaisista toimenpiteistä voidaan mainita yhteysalusliikenteen kehittäminen eräillä saaristoalueilla.

Valtion tukitoiminta kehitysalueilla kohdistuu muun muassa yritystoimintaan, maatalouteen, kuntiin ja yleiseen työllisyyden hoitamiseen. Yritystoimintaa pyritään edistämään esimerkiksi aluepoliittisilla avustuksilla, kuljetustuella ja veronhuojennuksilla sekä Kehitysalue-

rahasto Oy:n ja eräiden työvoimapolitiittisten toimenpiteiden avulla.

Kehitysalueiksi on alueellisen kehityksen edistämistä annetussa laissa (451/75) nimetty ne osat maastamme, joissa taloudellisen ja muun kehityksen esteenä ovat olennaisesti vaikeammat olosuhteet kuin maan muilla alueilla. Kehitysalueet jaetaan valtioneuvoston päätöksellä I ja II vyöhykkeeseen. Kehitysalueiden I vyöhykkeeseen kuntia sekä saaristoon kuuluvia kehitysalueiden kuntia, joissa pysyvien työpaikkojen saannin turvaaminen on erityisen vaikeaa, voi valtioneuvosto määrätä lisätukialueiksi.

Lisäksi kehitysalueisiin kuulumaton kunta, jossa pysyvien työpaikkojen saannin turvaaminen on erityisen vaikeaa, voidaan painavista syistä määrätä kehitysalueiden ulkopuolella olevaksi tukialueeksi. Valtioneuvosto voi myös päättää, että kauppa- ja teollisuusministeriöllä on oikeus määrätä kehitysaluekuntaan kuuluva pysyvästi asuttu, ilman kiinteää tieyhteyttä oleva saari tai saariryhmä lisätukialueeksi sekä kehitysaluekuntaan kuulumaton vastaava saari tai saariryhmä tukialueeksi tai erityisen painavista syistä lisätukialueeksi. Tämän mukaisesti on 1976 annettu valtioneuvoston päätös (211/76) ja kauppa- ja teollisuusministeriön päätös 1977 (747/77).

Huomattava on kuitenkin, että kehitysalueiden veronhuojennukset koskevat vain niillä alueilla tapahtuvaa yritystoimintaa, jotka on määrätty kehitysalueiksi.

Huomattava osa saaristoa kuuluu nykyiseen aluepoliittisen lainsäädännön piiriin.

Maatalouden alueittainen hintapolitiittinen tuki ulottuu myöskin eräiltä osin saaristossa harjoitettavaan maatalouteen.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Esitys pohjautuu saaristoasiain neuvottelukunnan mietintöön (komiteamietintö 1977: 67) ja siitä hankittuihin lausuntoihin. Neuvottelukunnan mietintöön sisältyi ehdotus laiksi saaristoalueiden kehityksen edistämiseksi, ehdotukset eräiden olemassa olevien lakien, asetusten ja valtioneuvoston päätösten muuttamiseksi sekä ehdotukset eräiksi muiksi toimenpiteiksi.

Valtioneuvoston kanslia hankki mietinnöstä yhdeksän ministeriön, neljän lääninhallituksen, Ahvenanmaan maakuntahallituksen, kunnallisten keskusjärjestöjen, yhdeksän seutukaavali-

ton, kahdeksan maakuntaliiton, matkailunedistämiskeskuksen, Kehitysaluerahasto Oy:n, keskuskauppakamarin, viiden matkailuyhdistyksen ja 32 muun järjestön lausunnot. Viimeksi mainittuihin kuului muun muassa ammatinharjoittajien, tuottajien ja työntekijöiden järjestöjä sekä ympäristönsuojelujärjestöjä. Lisäksi lausuntonsa antoi 41 kuntaa. Lausunnonantajat pitivät lakiehdotusta saaristoalueiden kehityksen edistämiseksi yleisesti kannatettavana. Sen sijaan sen samoin kuin muiden lakiehdotusten yksityiskohdista esitettiin runsaasti huomautuksia. Esitetyt näkökohdat on tämän esityksen valmistelussa pyritty ottamaan huomioon mahdollisuuksien mukaan.

3. Esityksen organisatoriset vaikutukset

Esityksen lähtökohtana on saariston kehityksen edistäminen organisatorisesti pääosin nykyiseltä pohjalta. Saaristoasiain neuvottelukunta jatkaisi toimintaansa toimielimenä, joka valmistelee saariston kehittämistä koskevia toimenpiteitä ja seuraa toteutettujen toimenpiteiden vaikutuksia. Kunnallisella tasolla esitys edellyttäisi uuden kunnallisen lautakunnan, saaristolautakunnan, asettamista useimpiin saaristokuntiin.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

4.1. Yleistä

Tässä vaiheessa voidaan esittää ainoastaan karkeita arvioita ehdotusten kustannusvaikutuksista, koska kustannukset riippuvat myös siitä, minkälaisia toimenpide-ehdotuksia myöhemmin tehdään. Mahdollisia myöhemmin esitettäviä toimenpide-ehdotuksia ovat muun muassa tuen lisääminen saariston maa- ja metsätaloudelle ja sen asutusrakenneryhmittymisen muuttaminen, jonka perusteella peruskoulun oppilaskohtaisiin menoihin myönnetään valtionapua. Ensiksi mainittu lisäys olisi noin 4 miljoonaa markkaa ja viimeksi mainittu lisäys nykyisillä perusteilla noin 2 miljoonaa markkaa.

Ahvenanmaan saaristokunnat eivät sisälly tähän tarkasteluun. Maakunnalla on näissä asioissa yleensä oma lainsäädäntövalta. Kuitenkin neuvottelukunta saattaa myöhemmin tehdä sel-

laisia erillisehdotuksia, joilla on suoranaisia kustannusvaikutuksia myös Ahvenanmaan saaristokunnissa. Niitä tarkastellaan aikanaan erikseen.

4.2. Lakiehdotusten valtiontaloudelliset vaikutukset

4.2.1. Laki saariston kehityksen edistämiseksi

Lakiehdotuksen 4—6 §:n sisältämät säännökset elinkeinotoiminnan tukemiseksi ja liikenne- ja kuljetuspalvelujen sekä perus- ja erityispalvelujen turvaamiseksi eivät sinänsä vielä aiheuta kustannuksia. Mahdolliset lisäkustannukset syntyvät muiden lakien perusteella ja siitä, että tämän saaristolain tulisi yleensäkin johtaa kuntien ja valtion velvoitteiden nykyistä tehokkaampaan täyttämiseen. Näin ollen mahdollisia lisäkustannuksia ei voida tässä vaiheessa arvioida.

Saaristolautakuntien (9 §) kokous- ym. kustannuksiksi arvioidaan yhteensä 300 000 markkaa vuodessa. Valtio ei pääsääntöisesti ole osallistunut kunnallisten lautakuntien menoihin.

Ympäristöhoitoavustus (12 §) on täysin harkinnanvarainen erä. Alkuvaiheessa esitetään varattavaksi vuosittain vähintään 100 000 markkaa.

4.2.2. Sairausvakuutuslaki

Kustannukset ovat tässä vaiheessa vaikeasti arvioitavissa, koska vesimatka otetaan matkakustannuksiksi korvattaessa huomioon lisäkustannuksena siten kuin asetuksella tullaan säättämään.

4.2.3. Laki kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta

Koska useimpien saaristolaissa tarkoitettujen saaristokuntien opiskelijat saavat jo valtionapua matkakustannuksiin, tulisi lisäkustannuksia vain eräiden kunnan osien mukaan ottamisesta sekä vesimatkan muuntamisesta maa-matkaksi.

Lisäkustannusten arvioidaan olevan kunnan osien aiheuttaman lisäyksen osalta noin 30 000 markkaa vuodessa.

4.2.4. Laki kuntien yleisistä rahoitusavustuksista

Kun kyseessä on ainoastaan harkinnanvaraisia avustuksia koskevan säännöksen muuttaminen, ei ole mahdollista ennakoita kovinkaan tarkasti lisärahoituksen määrää.

Saaristolaissa tarkoitetut, tässä vaiheessa kysymykseen tulevat kunnat saivat harkinnanvaraista rahoitusavustusta vuonna 1978 yhteensä 1,4 miljoonaa markkaa ja vuonna 1979 2,5 miljoonaa markkaa. Mikään kunta ei kuitenkaan saa sitä pelkästään saaristaisuuden perusteella, joskin saaristaisuus vaikuttaa summaan nykyisinkin.

Suoranaisesti saaristaisuudesta kunnille aiheutuvien lisäkustannusten laskeminen on erittäin vaikeata. Kuitenkin ne ilmenevät muun muassa useimpien kunnallisten palvelujen kaltevuutena hintana, jota valtionavulla ei useinkaan kateta.

Neuvottelukunta on katsonut, että harkinnanvaraisen avustuksen määrä saaristokunnissa olisi kaksinkertaistettava nykytasosta eli nostettava noin 5 miljoonaa markkaan, jossa siten olisi lisäystä nykyiseen 2,5 miljoonaa markkaa vuodessa. Neuvottelukunta antaisi vuosittain lausuntonsa summan jakamisesta saaristokuntien kesken kuntien jättämien anomusten pohjalta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakien perustelut

1.1. Laki saariston kehityksen edistämisestä

1 §. *Yleissäännös.* Lailla pyritään luomaan yleiset puitteet saariston kehityksen edistämiseksi tarvittavista tukitoimista säädetäisiin pääosin muualla lainsäädännössä (13 §).

2 §. *Lain tarkoitus.* Kiinteän asutuksen säilyttäminen saaristossa edellyttää saaristoväestön taloudellisen ja sosiaalisen aseman tuntuva kohentumista. Kysymyksessä olevan pykälän mukaan tähän pyrittäisiin luomalla saaristoväestölle riittävät mahdollisuudet toimeentuloon, liikkumiseen ja palvelujen saantiin. Toimeentulon osalta kysymys on nimenomaan pääelinkeinojen, maatalouden ja kalastuksen tukemisesta. Samalla olisi pyrittävä saariston maisemakuvan ja luonnon suojeluun, jotta saaristo säilyisi myös viihtyisinä asuinympäristönä.

3 §. *Saariston käsite.* Saaristo ei käsitteenä ole yksiselitteinen, ja sillä on eri lainsäädännössä ymmärretty erilaisia alueita. Sen vuoksi pykälässä on määriteltä, mitä tässä laissa katsotaan saaristoon kuuluvaksi.

Pykälän 1 momentin mukaan tietyt saaret katsotaan suoraan lain perusteella kuuluviksi saaristoon. Perusteena on pidetty kiinteän tieyhteyden puuttumista. Kiinteän tieyhteyden puuttuminen on luokitteluperusteena myös alueelli-

sen kehityksen edistämisestä annetussa laissa (4 § 4 mom.).

Laissa tarkoitettujen tukitoimenpiteiden piiriin ei kuitenkaan katsota kuuluvaksi asutuskeskuksissa tai niiden välittömässä läheisyydessä sijaitsevia saaria (esimerkiksi Klippan, Suomenlinna ja muut vastaavanlaiset saaret) eikä myöskään saaria, joiden tukemista ei lain tarkoitusperien kannalta muutoin voida pitää tarkoituksenmukaisena.

4 §. *Elinkeinotoiminnan tukeminen.* Saaristoväestön toimeentulon turvaaminen saaristoon luontaisesti soveltuvien elinkeinojen puitteissa muodostaa perustan kestäväälle saaristopolitiikalle. Ammatinharjoittamisesta saadun tulon tulisi kehittyä siten, että saaristoväestö pääsisi oikeudenmukaisessa suhteessa osalliseksi yleisestä elintasonkehityksestä.

Saariston vaikeat kuljetusolosuhteet ovat huomattavana rasitteena kaikelle elinkeinonharjoittamiselle. Muun muassa tästä johtuen saaristossa vallitsevat erityisolosuhteet on jo nykyään katsottu kauppa- ja teollisuusministeriön alaisissa kuljetustukitoimissa tuen tarvetta lisääväksi tekijäksi (valtioneuvoston päätös saariston kuljetustuesta; 378/76). Kuitenkaan ei esimerkiksi kalansaaliin hintatuesta annetun lain (621/75) mukaisessa kuljetustukijärjestelmässä oteta huomioon kalan keräilyä saaristossa aiheuttavia lisäkustannuksia.

Lakiehdotus ei sisällä 12 §:ää lukuun ottamatta säännöksiä tukitoimista. Sen vuoksi ehdo-

tetaan säädettäväksi, että milloin muussa lainsäädännössä on kysymys elinkeinotoiminnan tukemisesta, olisi saariston erityisolosuhteet katsottava tuen tarvetta lisääväksi tekijäksi.

5 §. *Liikenne- ja kuljetuspalvelut.* Liikku- mismahdollisuuksien turvaamiseksi on saaristossa kiinnitettävä huomiota sekä yleisiin teihin ja vesiväyliin että liikenteen hoitoon. Tärkeintä on turvata saaristoväestön sellainen välttämätön liikkuminen, joka liittyy työssäkäyntiin ja välttämättömien palvelujen hankkimiseen.

Joustavuuden vaatimus tarkoittaa sopivia aikatauluja, riittäviä jatkoyhteyksiä, samoin kuin sellaista kalustoa ja sellaisia väyliä, joita voidaan käyttää vaikeissa kelirikkotilanteissakin. Joustavuus edellyttää myös, että kesä- ja talviliikenteen vaatimukset otetaan huomioon.

Ilmaisliikennettä on pyrittävä yhteysalusten tai vastaavien avulla edelleen laajentamaan. Hinnan kohtuullisuutta määriteltäessä on otettava huomioon myös vesimatkojen aiheuttama lisävaikeus ja ajanhukka.

Milloin yksityinen saaristoasukas vastaa matkakustannuksistaan ensi sijassa itse, olisi kustannusten korvaamista koskevissa säännöksissä pyrittävä ottamaan vesimatka huomioon lisäkustannuksena. Tämä tarkoittaa lähinnä matkajan käyttämistä korvauserusteena siten kuin erikseen säädetään.

Tavaroiden kuljetukseen liittyvästä saariston kuljetustuesta on määräyksiä saariston kuljetustuesta annetussa valtioneuvoston päätöksessä.

Lain tavoitteena on nimenomaan saariston vakinaisen väestön aseman parantaminen. Vakinaiseen väestöön olisi katsottava kuuluviksi henkilöt, joilla on saaristossa väestökirjalain (141/69) mukainen kotipaikka. Esimerkiksi loma-asutus ei siten sellaisenaan edellyttäisi pykälässä tarkoitettujen palvelujen järjestämistä.

6 §. *Peruspalvelut ja erityispalvelut.* Palvelujen saanti muodostaa saariston asukkaille vaikean ongelman. Päivittäin tarvittavia kylä- ja paikallistason sekä kuntatason peruspalveluja on saaristopaikkakunnilta lakkautettu väestöpohjan pienetessä. Tämä on ollut omiaan kiihdyttämään poismuuttoa.

Julkisten palvelujen järjestämiseksi asetettavat oppilaiden ja väestön määrää koskevat sekä muut vaatimukset tulisi asettaa saaristossa alemmiksi kuin mantereella. Samanaikaisesti olisi valtion suhteellista osuutta palvelujen aiheuttamien menojen rahoittamisesta lisäävä

niin, ettei kunnallistaloudelle aiheutuisi kohtuutonta lisärasitusta.

Yksityisiä palveluja varten tarvitaan valtion tukitoimia ennen kaikkea vähittäiskaupan turvaamiseksi.

Nykyaikaisen elinkeinotoiminnan vaatimuksena sekä palvelujen toteuttamisen edellytyksenä on pidettävä häiriötöntä sähköenergian saatavuutta.

Koska käsitteet "peruspalvelu" ja "saaristoloissa tarvittavat erityispalvelut" ovat sisällöltään muuttuvia, ei laissa ole mahdollista tyhjentävästi luetella niitä palveluja, joita niiden piiriin tulisi sisällyttää. Pykälän 2 momentin mukaan peruspalveluiksi katsottaisiin terveys- ja sosiaalitoimen, koulu- ja kulttuuritoimen, kaupan ja tietoliikenteen tavanomaiset lähipalvelut sekä sähköenergia. Sanonnalla "tavanomaiset lähipalvelut" on tarkoitus kytkeä saariston palvelutaso muun Suomen palvelutason kehitykseen.

Palveluja ei voida järjestää suoranaisesti ehdotettavan lain perusteella, vaan saaristo-olot tulee ottaa huomioon kutakin hallinonalaan koskevan olemassaolevan lainsäädännön soveltamisessa. Tarvittaessa on tätä muuta lainsäädäntöä muutettava. Esitys sisältääkin ehdotukset eräiden lakien muuttamisesta. Saariston erityisolosuhteet tulee ottaa huomioon myös kunnallisia palveluja järjestettäessä.

Saariston kehityksen edistämisestä annettavan lain palveluja koskevat kohdat on katsottava muutoinkin yleissäännöksiksi, jotka velvoittavat asianomaisia viranomaisia ottaa omaa toiminnassaan huomioon saariston erityisolot.

Pykälän tarkoittamien toimenpiteiden kohteena on, kuten edellisessäkin pykälässä, saariston vakinainen väestö.

7 §. *Valtion työpaikat.* Valtio on saaristossa huomattava työllistäjä. Pykälässä asetetaan valtiolle velvollisuus huolehtia omien työpaikkojensa säilyttämisestä saaristossa. Saariston olosuhteet ovat siinä määrin poikkeavat, että valtion viranomaisen on harkittavaan työpaikkojen supistamista saaristossa pyydettyä ensin lausunto saaristoasiain neuvottelukunnalta.

8 §. *Alueiden käytön suunnittelu.* Saaristoalueet ovat lähes poikkeuksetta haja-asutus- aluetta tai kokonaan vailla vakinaista asutusta. Samalla niille kohdistuu taajamaväestön virkistytymisen ja lomailun aiheuttama paine.

Näistä syistä alueiden käytön suunnittelu saaristossa on saattanut liikaa perustua taajamien väestön tarpeisiin. Tästä ovat olleet osoituksena toisaalta seutukaavaliittojen suojele- ja virkistysaluekaavat ja toisaalta maanomistajien laatimat rantakaavat. Tosin loma-asutus ja virkistysalueiden käyttö myös osaltaan tukevat saariston palveluja ja tarjoavat lisäansiomahdollisuuksia.

Kun harkitaan, voidaanko teollisuutta tai vastaavanlaatuista luonnonolosuhteisiin olennaisesti vaikuttavaa toimintaa sallia saaristossa ja kun tällaisen toiminnan sijoittamista suunnitellaan, tulee erityistä huomiota kiinnittää sellaisiin odotettavissa oleviin ympäristövaikutuksiin, jotka kaventavat saaristoon luontaisesti soveltuvan elinkeinotoiminnan harjoittamismahdollisuuksia. Tällaiset vaikutukset voivat olla välillisiä, kuten esimerkiksi veden laadun huonontuminen, tai suoranaisia, kuten esimerkiksi suoja- ja muiden vastaavien alueiden muodostaminen. Alueiden käytön suunnittelun painopiste olisi-kin saaristossa siirrettävä vakinaisen väestön tarpeita palvelevaksi tukemalla luontaisia elinkeinoja ja turvaamalla liikenne- ja muiden palvelujen saantimahdollisuudet.

Säännös koskee ennen kaikkea seutukaavoja, kuntien yleiskaavoja ja osayleiskaavoja sekä vesienkäytön kokonaissuunnitelmia, mutta myös rakennus- ja rantakaavoja.

9 §. *Saaristokunta.* Valtion tuen ohjaaminen kunnille niiden saaristo-olojen vuoksi edellyttää saaristokunta-käsitteen määrittelyä. Tukitoimien piiriin eivät voi kuulua kaikki kunnat, joissa on saaria tai saaristoa. Lain piiriin kuuluvat kunnat on tarkoituksenmukaisinta määrätä valtioneuvoston päätöksellä, koska olosuhteet saaristossa voivat muuttua niin, että päätöstä joudutaan aika ajoin tarkistamaan.

Lisäksi valtioneuvosto voisi erityisestä syystä määrätä, että saaristokuntia koskevia säännöksiä sovelletaan myös muun kunnan saaristo-osaan. Tätä on pidetty perusteltuna, koska eräissä kunnissa on laaja saaristoalue, jonka monipuolinen kehittäminen voisi muutoin muodostua taloudelliseksi rasitteeksi tai jäädä toteuttamatta.

Saaristokunnan määrittelemiseksi ei ole katsottu voitavan esittää mitään alarajaa vakinaisen saaristoväestön lukumäärälle tai osuudelle kunnan väestöstä, koska olosuhteiden vaikeuteen vaikuttavat myös muut tekijät kuin saaristoväestön määrä. Liikenneolojen vaikeutta kuvaavat muun muassa vesimatkojen pituudet

sekä lossi-, lautta- tai laivayhteyksien laatu. Se, milloin olosuhteet muodostuvat olennaiseksi esteeksi kunnan kehitykselle, olisi ratkaistava kussakin tapauksessa erikseen.

10 §. *Saaristokunnan taloudellinen asema.* Saaristokunnat joutuisivat ehdotettavan lain mukaan huolehtimaan monista kustannuksista aiheuttavista tehtävistä, jotta lain 2 §:ssä mainitut tavoitteet saavutettaisiin. Valtion kunnille antaman tuen tulisi tällöin olla riippuvainen kunnan taloudellisesta asemasta, joka tavallisesti ilmaistaan kantokykyluokituksella.

11 §. *Saaristoasioiden hoito kunnassa.* Saariston erikoisolosuhteiden huomioon ottaminen jää saaristoväestön vähäisen osuuden vuoksi kunnallisten lautakuntien päätöksenteossa helposti puutteelliseksi. Tilanne hankaloituu kuntaliitoksissa, jolloin saaristokunta yleensä liitetään suurempaan ja väkirikkaampaan mannerkuntaan. Tämän vuoksi ehdotetaan, että 9 §:ssä tarkoitettuun kuntaan asetettaisiin toimielin, jonka tehtävänä olisi varmistaa lakiehdotuksessa tarkoitettujen periaatteiden huomioonottaminen kunnallisessa päätöksenteossa. Hallintoelin saaristoasioita varten olisi näin ollen asetettava myös sellaiseen 9 §:ssä tarkoitettuun kuntaan, jossa on saaristo-osa. Toimielin voisi olla lautakunta, kunnanhallituksen jaosto tai kunnanhallituksen asettama toimikunta. Näiden asettamisesta on säännökset kunnallislaissa (953/76). Toimielimen tehtävistä on tarkoitus säätää asetuksella.

Saaristolautakunnan sekä saaristoasioita hoitavan jaoston tai toimikunnan kokoonpanoa koskevien säännösten tarkoituksena on mahdollistaa saaristoalaisten enemmistökannanotto niissä tilanteissa, joissa mantereella asuvien yksimielinen kanta saattaisi olla saaristolaisten etujen vastainen.

Milloin saaristokunta sijaitsee kokonaan saaristossa, kuten on laita muun muassa eräiden Turun ja Porin sekä Oulun läänin kuntien osalta, ei toimielimen perustaminen olisi tarpeen. Sama koskisi tilannetta, jolloin kunnan saaristo-osa varten on järjestetty kunnanosahallinto.

12 §. *Ympäristönhoitoavustus.* Pykälässä säädettäisiin avustuksen myöntämisestä ympäristönhoidollisiin tarkoituksiin. Vaikka tässä laissa ei muutoin säädettäisi eri tukitoimista, on ympäristönhoitoavustusta koskevat säännökset katsottu tarkoituksenmukaiseksi sijoittaa tähän yhteyteen, koska kyseiset säännökset ei-

vät näytä soveltuvan sijoitettavaksi muualle lainsäädäntöön ja koska pelkästään ympäristönhoitoavustuksesta ei ole syytä antaa erillistä lakia.

Avustusta myönnettäisiin valtion tulo- ja menoarvion rajoissa. Avustuksen saajina voisivat olla toisaalta 9 §:ssä tarkoitetut kunnat ja toisaalta kunnallislaissa tarkoitetut tällaisen kunnan jäsenet. Lisäksi avustusta voitaisiin myöntää luonnonsuojelun tai ympäristönhoidon edistämistä ajaville yhdistyksille tai säätiöille. Avustuksen saajina voisivat siis olla muutkin kuin saaristossa vakinaisesti asuvat samoin kuin yhteisöt ja säätiöt. Tätä on pidetty tarkoituksenmukaisena sen vuoksi, että suuri osa saarista on muiden kuin varsinaisen saaristoväestön omistuksessa.

Avustusta voitaisiin myöntää saaristoluonnon suojelemista taikka saariston maisemakuvan säilyttämistä tai parantamista koskeviin toimenpiteisiin. Tällaisia voisivat olla muun muassa:

— siltoja, penkereitä, laitureita tms. rantaan tai vesialueelle rakennettavia laitteita koskevat hankkeet,

— maa- ja vesialueiden perinteiseen hyötykäyttöön ottoa koskevat hankkeet,

— saariston elämistön suojelua lisäävät hankkeet,

— saaristoon soveltuvan teollisen toiminnan jätehuoltoa koskevat hankkeet,

— maisemakuvaa rumentavien rakennusten tai laitteiden maalaamista, korjaamista, siirtoa tai poistoa koskevat hankkeet.

Ympäristönhoitoavustuksen myöntäisi hakeemuksesta sisäasiainministeriö. Menettelyssä ja avustuksen suhteen muutoinkin noudatettaisiin valtioneuvoston päätöstä valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi (490/65).

Valtion tulo- ja menoarviossa on jo nykyisin sisäasiainministeriön hallinnonalan pääluokassa (mom. 26.73.50) määräraha harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojeluyhteisöille. Avustus on tarkoitettu järjestöjen toiminnan tukemiseen. Avustusta ei ole myönnetty yksittäisiin luonnonsuojelutoimenpiteisiin, vaan järjestöjen toimintamenoihin yleisesti. Lisäksi vuoden 1981 tulo- ja menoarviossa sisäasiainministeriön hallinnonalan pääluokassa (mom. 26.73.44) on osoitettu ensi kertaa erillinen määräraha myös saaristo- ja tunturialueiden jätehuollon tukemi-

seen. Nyt ehdotettua saariston ympäristönhoitoavustusta voitaisiin myöntää vain toimenpiteisiin, jotka koskevat saaristoluonnon suojelemista taikka saariston maisemakuvan säilyttämistä tai parantamista. Nykyisten ja ehdotetun avustusmuodon käyttötarkoitukset olisivat siten erilaiset.

13 §. *Muut tukitoimet.* Muista tukitoimista kuin 12 §:ssä tarkoitetusta ympäristönhoitoavustuksesta säädettäisiin erikseen. Tämä esitys sisältää ehdotukset tukitoimista viiden erityislain osalta.

14 §. *Saaristoasiain neuvottelukunta.* Säännökset saaristoasiain neuvottelukunnasta sisältyvät neuvottelukunnasta annettuun asetukseen (625/64). Asetuksen 1 §:n mukaan neuvottelukunta on saariston väestön taloudellisia ja sosiaalisia oloja ja liikkumismahdollisuuksia sekä saariston erityisoloja muutoin koskevien kysymysten valmistelua ja käsittelyn yhtenäistämistä varten.

Neuvottelukunta ehdotetaan mainittavaksi laissa, koska neuvottelukunnalla katsotaan olevan keskeinen merkitys ehdotetun lain toteuttamisen kannalta. Lain säätämisen myötä neuvottelukunnan tehtäväksi tulisi saariston kehityksen edistämistä koskevien toimenpiteiden valmistelu ja niiden vaikutusten seuranta. Neuvottelukunnan päätehtäväksi muodostuisi tulevaisuudessa saariston kehityksen edistämisestä säädettäväksi ehdotetun lain toteutumisen seuranta ja tarvittavien parannus- ym. toimenpiteiden tekeminen.

Koska saaristoasiain neuvottelukunta joutuu työssään käsittelemään hyvin monien hallinnonalojen toimintaa, olisi tarkoituksenmukaista pysyttää se valtioneuvoston kanslian alaisuudessa. Neuvottelukunnan tehtävistä ja kokoonpanosta säädettäisiin edelleen tarkemmin asetuksella.

15 §. *Asetuksenantovaltuus.* Lakiehdotuksen 14 §:n mukaan tarkemmat säännökset saaristoasiain neuvottelukunnasta annettaisiin asetuksella. Koska lain täytäntöönpano ja soveltaminen saattaa vaatia tarkempia säännöksiä myös muista seikoista, ehdotetaan pykälään otettavaksi tätä tarkoittava yleinen säännös.

16 §. *Voimaantulo.* Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin voitaisiin ryhtyä ennen lain voimaantuloa. Kysymys voisi olla muun muassa lain soveltamisalan määrittelystä (3 ja 9 §) tai lain edellyttämien toimielinten asettamisesta (11 §).

1.2. Sairausvakuutuslaki

11 §. Saariston kehityksen edistämistä koskevan lakiehdotuksen 5 §:n 2 momentin mukaan vesimatka olisi matkakustannuksia korvattaessa otettava huomioon lisäkustannuksena siten kuin erikseen säädetään. Tärkeimpiä tällaisia matkoja ovat sairausvakuutuslain mukaan korvattavat matkat. Tämän vuoksi lain 11 §:n 1 momenttiin (496/73) ehdotetaan lisättäväksi maininta, jonka mukaan saaristo-oloissa tehtävä vesimatka otettaisiin huomioon lisäkustannuksena siten kuin asetuksella säädetään.

1.3. Laki kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta

2 §. Pykälän voimassa olevan 2 momentin mukaan syrjäseudulla tai vähävaraisella paikkakunnalla toimiva opisto voi saada lisäavustusta 15 % hyväksyttävistä menoistaan. Saaristosuutta ei sinänsä ole katsottu riittäväksi syrjäisyyden tunnukseksi, joskin muutamit saaristokunnat ovat päässeet tästä lisäavustuksesta osallisiksi. Lakiin ehdotetaan otettavaksi asiaa selvä säännös. Säännöksen olisi katettava myös tapaukset, joissa vain kunnan saaristo-osa on tuen tarpeessa, mutta ei koko kunta tai jonkin opiston koko toimialue. Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi kuntaliitostapauksessa.

Ehdotettua säännöstä sovellettaisiin valtioneuvoston määräämissä, saariston kehityksen edistämistä koskevassa lakiehdotuksessa tarkoitetuissa saaristokunnissa ja niihin rinnastettavissa muiden kuntien saaristo-osissa.

3 §. Nykyisen pykälän 1 momentin mukaan opiskelijoiden matkakustannukset luetaan valtionosuuteen oikeuttaviksi muun muassa valtioneuvoston määräämissä harvaan asuttuun kuntaan rinnastettavissa saaristokunnissa. Asetuksen mukaan valtioneuvoston päätös on tarkistettava ainakin joka kolmas vuosi. Vuosia 1980—82 koskevassa päätöksessä (4. 10. 1979) on tällaisiksi saaristokunniksi katsottu Houtskari, Iniö, Korppoo, Nauvo, Velkua, Taipalsaari, Anttola, Hirvensalmi, Puumala, Sulkava, Rääkkylä, Vehmersalmi, Maalahti, Maksamaa ja Hailuoto.

Ehdotetussa 1 momentissa nämä kunnat määräytyisivät saariston kehityksen edistämistä koskevan lain mukaan ja niihin rinnastettaisiin myös muiden kuntien saaristo-osat. Täl-

löin ei enää olisi tarpeen tehdä erikseen päätöstä kansalais- ja työväenopistojen valtionapulaissa tarkoitetuista saaristokunnista.

Saariston kehityksen edistämistä koskevan lakiehdotuksen mukaan vesimatka olisi matkakustannuksia korvattaessa otettava huomioon lisäkustannuksena siten kuin erikseen säädetään. Kysymykseen tulevia matkoja olisivat muun muassa kansalais- ja työväenopistojen opiskelijoiden matkat. Tämän vuoksi 3 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta, jonka mukaan saaristo-oloissa tehtävä vesimatka otettaisiin lisäkustannuksena huomioon siten kuin asetuksella säädetään.

Ehdotuksen johdosta tultaisiin kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta annettua asetusta (386/63) muuttamaan siten, että maininta harvaan asuttuun kuntaan rinnastettavia saaristokuntia koskevasta valtioneuvoston päätöksestä poistettaisiin asetuksen 6 §:stä (537/74).

1.4. Laki kuntien yleisistä rahoitusavustuksista

Kunnille myönnetään kuntien yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain nojalla verotulojen täydennystä ja harkinnanvaraista rahoitusavustusta. Ensiksi mainittu määräytyy lain 2 §:n ja viimeksi mainittu 3 §:n perusteella. Laki oli aluksi säädetty olemaan voimassa vain vuoden 1980 loppuun. Joulukuussa 1980 annetulla lailla on voimassaoloa jatkettu vuoden 1983 loppuun; samalla on niin sanottua tasotusrajaa koskevaa säännöstä ehdotettu tarkistettavaksi muun muassa saaristokuntien osalta siten, että se olisi 75 %. Verotulojen täydennysjärjestelmä on siinä määrin kaavamainen, että pelkästään sen puitteissa on vaikea ottaa huomioon saaristokuntien keskenään erilaisia olosuhteita. Järjestelmää uudistettaessa olisi kuitenkin saaristokuntien erityisasemaan kiinnitettävä huomiota.

3 §. Tässä vaiheessa ehdotetaan muutettavaksi vain harkinnanvaraista rahoitusavustusta koskevaa 3 §:ää. Tällä avustusmuodolla voitaisiin kattaa saaristo-oloista kunnille aiheutuvat lisäkustannukset. Järjestelmällä on merkitystä erityisesti niille kunnille, jotka eivät saa lainkaan verotulojen täydennystä.

Pykälän nykyisen 1 momentin sanonta "saaristo-olosuhteista" ehdotetaan korvattavaksi täsmällisemmällä viittauksella ehdotetun saaris-

ton kehityksen edistämistä koskevan lain 9 §:ssä tarkoitettuihin kuntiin.

Muutosehdotusta täydentäen on kuntien yleisistä rahoitusavustuksista annettuun asetukseen (210/78) tarkoitus sisällyttää säännös, jonka mukaan sisäasiainministeriön on hankittava saariston kehityksen edistämistä koskevan lain 9 §:ssä tarkoitettujen kuntien rahoitusavustushakemuksista saaristoasiain neuvottelukunnan lausunto.

2. Tarkemmat säännökset

Ehdotettu laki saariston kehityksen edistämistä edellyttää, että asetusta saaristoasiain neuvottelukunnasta muutettaisiin. Kysymys on neuvottelukunnan tehtäviä koskevien säännösten tarkistamisesta siten, että niissä otettaisiin huomioon ehdotettu laki.

Ehdotukset sairausvakuutuslain sekä kansalais- että työväenopistojen valtionavusta annetun lain muuttamisesta edellyttävät, että vesimatkan korvaamista tarkoittavasta järjestelmästä säädettäisiin tarkemmin vastaavissa asetuksissa.

Kuntien yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 3 §:n muutosehdotukseen liittyen on vastaavaan asetukseen tarkoitus sisällyttää säännös sisäasiainministeriön velvollisuudesta hankkia saariston kehityksen edistämistä koskevan lain 9 §:ssä tarkoitettujen kuntien rahoitusavustushakemuksista saaristoasiain neuvottelukunnan lausunto.

Asetusluonnokset ovat tämän esityksen liitteenä 2.

3. Voimaantulo

Ehdotetut lait voitaisiin saattaa voimaan melko pian niiden hyväksymisen jälkeen. Lakia kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta annetun lain muuttamisesta kuitenkin sovellettaisiin ensimmäisen kerran lain voimaantuloa seuraavan kalenterivuoden kustannuksiin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

saariston kehityksen edistämisestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Yleissäännös

Saariston kehitystä edistetään niin kuin tässä laissa säädetään.

2 §

Lain tarkoitus

Valtion ja kuntien toimin on pyrittävä turvaamaan saariston kiinteä asutus luomalla väestölle riittävät mahdollisuudet toimeentuloon,

liikkumiseen ja peruspalvelujen saantiin sekä suojaamaan saariston maisemakuvaa ja luontoa ympäristöhaitoilta.

3 §

Saariston käsite

Saaristoon katsotaan kuuluviksi sellaiset merialueen ja sisävesistöjen saaret, joihin ei ole kiinteää tieyhteyttä.

Saaristoon voidaan valtioneuvoston päätöksellä katsoa kuuluviksi myös sellaisia saaria,

joihin on kiinteä tieyhteys, sekä sellaisia mantereiden alueita, joihin on tarkoituksenmukaisin kulkuyhteys vesitse ja jotka ovat muutoin olosuhteiltaan saaristoon verrattavissa.

4 §

Elinkeinotoiminnan tukeminen

Saariston elinkeinotoiminnan edistämiseksi on muun lainsäädännön mukaisia tukitoimia suunnattaessa katsottava saariston erityisolosuhteet tuen tarvetta lisääväksi tekijäksi.

5 §

Liikenne- ja kuljetuspalvelut

Valtion on pyrittävä huolehtimaan siitä, että saariston vakinaisella väestöllä on käytettävissään asumisen, toimeentulon ja välttämättömän asioinnin kannalta tarpeelliset liikenne- ja kuljetuspalvelut, sekä siitä, että nämä palvelut ovat mahdollisimman joustavat ja ilmaiset tai hinnaltaan kohtuulliset.

Milloin saariston vakinaiselle väestölle korvataan valtion varoista 1 momentissa tarkoitettua matkoista aiheutuneita kustannuksia, on vesitse tehty matka otettava huomioon lisäkustannuksena siten kuin erikseen säädetään.

6 §

Peruspalvelut ja erityispalvelut

Sen lisäksi, mitä 5 §:ssä on säädetty, valtion ja kuntien on huolehdittava siitä, että saariston vakinaisella väestöllä on käytettävissään muut peruspalvelut sekä saaristo-oloissa tarvittavat erityispalvelut kohtuullisin kustannuksin ja kohtuullisella etäisyydellä.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuiksi peruspalveluiksi katsotaan terveys- ja sosiaalitoimen, koulu- ja kulttuuritoimen, kaupan ja tietoliikenteen tavanomaiset lähipalvelut sekä sähköenergia.

7 §

Valtion työpaikat

Valtion tulee työnantajana pyrkiä turvaamaan saaristossa olevat valtion työpaikat. Jos valtion virasto tai laitos aikoo vähentää työpaikkoja saaristokunnassa tai muun kunnan saaristo-osassa, on asiasta ensin pyydettävä saaristoasiain neuvottelukunnan lausunto.

8 §

Alueiden käytön suunnittelu

Rakennuslain (370/58) mukaisissa kaavoissa sekä muissa vastaavissa suunnitelmissa, jotka koskevat saaristoa ja siihen kuuluvia vesialueita, on erityisesti otettava huomioon 2 §:ssä säädetyt tavoitteet.

9 §

Saaristokunta

Valtioneuvosto määrää saaristokunniksi ne kunnat, joissa saaristo-olot ovat olennaisena esteenä kunnan kehitykselle. Valtioneuvosto voi erityisestä syystä päättää, että saaristokuntaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös muun kunnan saaristo-osaan.

Saaristokuntia ja kunnan saaristo-osia määrittäessä on perusteena pidettävä saariston vakinaisen väestön määrää ja sen osuutta kunnan väestöstä sekä liikenneoloja ja peruspalvelujen saannin vaikeutta.

10 §

Saaristokunnan taloudellinen asema

Suunnattaessa tukitoimia 9 §:ssä tarkoitettuihin kunnille on tuen määrään vaikuttavana tekijänä otettava huomioon kunnan taloudellinen asema, jollei muualla ole toisin säädetty tai määrätty.

11 §

Saaristoasioiden hoito kunnassa

Edellä 9 §:ssä tarkoitettussa kunnassa on saaristoasioita varten toimielin, joka voi olla lautakunta, kunnanhallituksen jaosto tai kunnanhallituksen asettama toimikunta riippuen saaristossa asuvan väestön osuudesta kunnassa ja muista olosuhteista. Jos kunta on kokonaisuudessaan saaristoa tai jos kunnan saaristoosaa varten on järjestetty kunnallislain (953/76) mukainen kunnanosaohallinto, ei toimielintä kuitenkaan tarvitse asettaa.

Saaristolautakunnassa on viisi jäsentä. Jäsenistä ja vastaavasti varajäsenistä vähintään kolmen tulee olla saaristossa vakinaisesti asuvia. Saaristolautakuntaan sovelletaan muutoin mitä kunnallisesta lautakunnasta on säädetty.

Saaristoasioita hoitavan jaoston tai toimikunnan jäsenten enemmistön tulee olla saaristossa vakinaisesti asuvia.

12 §

Ympäristönhoitoavustus

Valtion tulo- ja menoarvion rajoissa voidaan 9 §:ssä tarkoitettulle kunnalle tai kunnallislaissa tarkoitettulle tällaisen kunnan jäsenelle myöntää avustusta toimenpiteisiin, jotka koskevat saaristoluonnon suojelemista taikka saariston maisemakuvan säilyttämistä tai parantamista. Avustusta voidaan myöntää mainittuihin toimenpiteisiin myös yhdistykselle tai säätiölle, jonka tarkoituksena on luonnonsuojelun tai ympäristönhoidon edistäminen.

Avustuksen myöntää hakemuksesta sisäasiainministeriö. Avustukseen sovelletaan mitä valtioneuvoston päätöksessä valtionavustuksia koskeviksi yleismääräyksiksi (490/65) on määrätty.

13 §

Muut tukitoimet

Muista tämän lain tarkoituksen toteutumiseksi tarvittavista tukitoimista säädetään erikseen.

14 §

Saaristoasiain neuvottelukunta

Saariston kehityksen edistämistä koskevien toimenpiteiden valmistelua ja niiden vaikutusten seuranta varten valtioneuvosto asettaa saaristoasiain neuvottelukunnan, joka toimii valtioneuvoston kanslian yhteydessä.

Tarkemmat säännökset neuvottelukunnasta annetaan asetuksella.

15 §

Asetuksenantovaltuus

Tarkempia säännöksiä tämän lain täytäntöönpanosta voidaan antaa asetuksella.

16 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

2.

Laki**sairausvakuutuslain 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain 11 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 15 päivänä kesäkuuta 1973 annetussa laissa (496/73), näin kuuluvaksi:

11 §

Vakuutetun matkakustannuksista suoritetaan korvausta se määrä, minkä matka olisi tullut maksamaan käyttäen halvinta matkustustapaa. Jollei vakuutettu ole käyttänyt halvinta matkustustapaa, määrätään korvaus todellisten kustannusten perusteella vain, jos käytetyn matkustustavan on katsottava olleen sairauden laa-

dun tai liikenneolosuhteiden vuoksi perusteltu. Saaristo-oloissa vesitse tehty matka otetaan lisäkustannuksena huomioon sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

3.

Laki

kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta 21 päivänä syyskuuta 1962 annetun lain 2 §:n 2 momentti ja 3 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 31 päivänä joulukuuta 1975 annetussa laissa (1078/75), näin kuuluviksi:

2 §

— — — — —
 Jos kansalais- tai työväenopisto toimii syrjäseudulla, vähävaraisella paikkakunnalla tai saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (/) 9 §:ssä tarkoitetussa saaristokunnassa tai muun kunnan saaristo-osassa, voidaan sen ylläpitäjälle lisäksi myöntää valtionavustusta enintään 15 prosenttia 3 §:ssä tarkoitetuista käyttökustannuksista. Muun opiston ylläpitäjälle voidaan, jos opiston taloudellinen asema on heikko, myöntää valtion tulo- ja menoarviossa olevan määrärahan rajoissa valtionavustusta 15 prosenttia 3 §:ssä tarkoitetuista käyttökustannuksista.
 — — — — —

3 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi kansalais- ja työväenopistojen käyttökustannuksiksi luetaan kuntien ja kuntainliittojen valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain (35/75) 5 §:n 1—4 ja 6 kohdassa tarkoitettut kustannukset, lukuun ottamatta ruoasta aiheutuneita menoja. Li-

säksi valtionosuuteen oikeuttaviksi kustannuksiksi luetaan ne opiston toimintaa koskevista ilmoituksista ja painatustöistä aiheutuvat menot sekä ne mainitun lain 5 §:n 5 kohdassa tarkoitettut kustannukset, jotka aiheutuvat rehtorin matkoista opiston toiminta-alueella, opettajien ja luennoitsijoiden matkoista ja päivärahoista. Valtionosuuteen oikeuttavia ovat kouluhallituksen vahvistamien perusteiden mukaan myös kustannukset, jotka aiheutuvat opiskelijoiden matkoista opiston toiminta-alueella harvaan asutussa kunnassa sekä saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (/) 9 §:ssä tarkoitetussa saaristokunnassa ja muun kunnan saaristo-osassa. Saaristo-oloissa vesitse tehdyt opiskelijoiden matkat otetaan lisäkustannuksena huomioon sen mukaan kuin asetuksella säädetään.
 — — — — —

Tämä laki tulee voimaan päivänä
 kuuta 198 . Sitä sovelletaan ensimmäisen ker-
 ran lain voimaantuloa seuraavan kalenterivuoden kustannuksiin.

4.

Laki**kuntien yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kuntien yleisistä rahoitusavustuksista 30 päivänä joulukuuta 1977 annetun lain (1077/77) 3 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

3 §

Harkinnanvaraista rahoitusavustusta voidaan myöntää saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (/) 9 §:ssä tarkoitetulle saaristokunnalle sekä kunnalle, joka syrjäisestä sijainnista, kaksikielisyydestä, kunnallistalouden poikkeuksellisista vaikeuksista tai muista pai-

kallisista erityisolosuhteista johtuen on taloudellisen tuen tarpeessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 198 _____.

Helsingissä 13 päivänä helmikuuta 1981

Tasavallan Presidentti

URHO KEKKONEN

Ministeri Eino Uusitalo

2.

Laki

sairausvakuutuslain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 4 päivänä heinäkuuta 1963 annetun sairausvakuutuslain 11 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 15 päivänä kesäkuuta 1973 annetussa laissa (496/73), näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

11 §

Vakuutetun matkakustannuksista suoritetaan korvausta se määrä, minkä matka olisi tullut maksamaan käyttäen halvinta matkustustapaa. Jollei vakuutettu ole käyttänyt halvinta matkustustapaa, määrätään korvaus todellisten kustannusten perusteella vain, jos käytetyn matkustustavan on katsottava olleen sairauden laadun tai liikenneolosuhteiden vuoksi perusteltu.

11 §

Vakuutetun matkakustannuksista suoritetaan korvausta se määrä, minkä matka olisi tullut maksamaan käyttäen halvinta matkustustapaa. Jollei vakuutettu ole käyttänyt halvinta matkustustapaa, määrätään korvaus todellisten kustannusten perusteella vain, jos käytetyn matkustustavan on katsottava olleen sairauden laadun tai liikenneolosuhteiden vuoksi perusteltu. Saaristo-oloissa vesitse tehdyt matkat otetaan lisäkustannuksena huomioon sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

3.

Laki

kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta annetun lain 2 ja 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kansalais- ja työväenopistojen valtionavusta 21 päivänä syyskuuta 1962 annetun lain 2 §:n 2 momentti ja 3 §:n 1 momentti, sellaisina kuin ne ovat 31 päivänä joulukuuta 1975 annetussa laissa (1078/75), näin kuuluviksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

2 §

Jos kansalais- ja työväenopisto toimii syrjäseudulla tai vähävaraisella paikkakunnalla, voidaan sen ylläpitäjälle lisäksi myöntää valtionavustusta enintään 15 prosenttia 3 §:ssä tarkoitetuista käyttökustannuksista. Muun opiston

Jos kansalais- tai työväenopisto toimii syrjäseudulla, vähävaraisella paikkakunnalla tai saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (/) 9 §:ssä tarkoitetussa saaristokunnassa tai muun kunnan saaristo-osassa, voidaan

Voimassa oleva laki

ylläpitäjälle voidaan, jos opiston taloudellinen asema on heikko, myöntää valtion tulo- ja menoarviossa olevan määrärahan rajoissa valtionavustusta 15 prosenttia 3 §:ssä tarkoitetuista käyttökustannuksista.

3 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi kansalais- ja työväenopiston käyttökustannuksiksi luetaan kuntien ja kuntainliittojen valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain (35/73) 5 §:n 1—4 ja 6 kohdassa tarkoitetut kustannukset, lukuun ottamatta ruoasta aiheutuneita menoja. Lisäksi valtionosuuteen oikeuttaviksi kustannuksiksi luetaan ne opiston toimintaa koskevista ilmoituksista ja painatustöistä aiheutuvat menot sekä ne mainitun lain 5 §:n 5 kohdassa tarkoitetut kustannukset, jotka aiheutuvat rehtorin matkoista opiston toiminta-alueella, opettajien ja luennoitsijoiden matkoista ja päivärahoista sekä opiskelijoiden matkoista opiston toiminta-alueella harvaan asutussa kunnassa ja valtioneuvoston päättämissä harvaan asuttuun kuntaan rinnastettavissa saaristokunnissa kouluhallituksen vahvistamien perusteiden mukaan.

Ehdotus

sen ylläpitäjälle lisäksi myöntää valtionavustusta enintään 15 prosenttia 3 §:ssä tarkoitetuista käyttökustannuksista. Muun opiston ylläpitäjälle voidaan, jos opiston taloudellinen asema on heikko, myöntää valtion tulo- ja menoarviossa olevan määrärahan rajoissa valtionavustusta 15 prosenttia 3 §:ssä tarkoitetuista käyttökustannuksista.

3 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi kansalais- ja työväenopiston käyttökustannuksiksi luetaan kuntien ja kuntainliittojen valtionosuuksista ja -avustuksista annetun lain (35/73) 5 §:n 1—4 ja 6 kohdassa tarkoitetut kustannukset, lukuun ottamatta ruoasta aiheutuneita menoja. Lisäksi valtionosuuteen oikeuttaviksi kustannuksiksi luetaan ne opiston toimintaa koskevista ilmoituksista ja painatustöistä aiheutuvat menot sekä ne mainitun lain 5 §:n 5 kohdassa tarkoitetut kustannukset, jotka aiheutuvat rehtorin matkoista opiston toiminta-alueella, opettajien ja luennoitsijoiden matkoista ja päivärahoista. *Valtionosuuteen oikeuttavia ovat kouluhallituksen vahvistamien perusteiden mukaan myös kustannukset, jotka aiheutuvat opiskelijoiden matkoista opiston toiminta-alueella harvaan asutussa kunnassa sekä saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (/) 9 §:ssä tarkoitetussa saaristokunnassa ja muun kunnan saaristo-osassa.*

Saaristo-oloissa vesitse tehdyt opiskelijoiden matkat otetaan lisäkustannuksena huomioon sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 . Sitä sovelletaan ensimmäisen kerran lain voimaantuloa seuraavan kalenterivuoden kustannuksiin.

4.

Laki**kuntien yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan kuntien yleisistä rahoitusavustuksista 30 päivänä joulukuuta 1977 annetun lain (1077/77) 3 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus***3 §**

Harkinnanvaraista rahoitusavustusta voidaan myöntää kunnalle, jos kunta syrjäisestä sijainnista, *saaristo-olosuhteista*, kaksikielisyydestä, kunnallistalouden poikkeuksellisista vaikeuksista tai muista paikallisista erityisolosuhteista johtuen on taloudellisen tuen tarpeessa.

3 §

Harkinnanvaraista rahoitusavustusta voidaan myöntää *saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (/) 9 §:ssä tarkoitetulle saaristokunnalle sekä kunnalle, joka* syrjäisestä sijainnista, kaksikielisyydestä, kunnallistalouden poikkeuksellisista vaikeuksista tai muista paikallisista erityisolosuhteista johtuen on taloudellisen tuen tarpeessa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 . _____

Asetus

saaristoasiain neuvottelukunnasta annetun asetuksen 1 ja 5 §:n muuttamisesta

Valtioneuvoston kanslian toimialaan kuuluvia asioita käsittelemään määrätyn ministerin esittelystä muutetaan saaristoasiain neuvottelukunnasta 23 päivänä joulukuuta 1964 annetun asetuksen (625/64) 1 § ja 5 §:n 1 kohta, näistä 1 § sellaisena kuin se on 23 päivänä helmikuuta 1973 annetussa asetuksessa (193/73), näin kuuluviksi:

1 §

Saariston kehityksen edistämistä koskevien toimenpiteiden valmistelua ja niiden vaikutusten seuranta varten on valtioneuvoston kanslian yhteydessä saaristoasiain neuvottelukunta.

Saaristolla tarkoitetaan tässä asetuksessa alueita, jotka saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (/) säännösten tai sen nojalla annettujen määräysten mukaan katsotaan kuuluviksi saaristoon.

5 §

Neuvottelukunnan tehtävänä on:

1) seurata jatkuvasti saariston oloja ja hankkia niitä koskevia tarpeellisia tietoja sekä siinä tarkoituksessa olla yhteistoiminnassa saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain 9 §:ssä tarkoitettujen kuntien ja saaristossa toimivien järjestöjen kanssa;

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .

Asetus

kuntien yleisistä rahoitusavustuksista annetun asetuksen 2 §:n muuttamisesta

Sisäasiainministerin esittelystä muutetaan kuntien yleisistä rahoitusavustuksista 17 päivänä maaliskuuta 1978 annetun asetuksen (210/78) 2 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

2 §

Sisäasiainministeriön on hankittava kuntien yleisistä rahoitusavustuksista annetun lain 4 §:ssä tarkoitetuista kuntien hakemuksista lääninhallitusten lausunnot sekä varattava kuntien keskusjärjestöille tilaisuus lausunnon antamiseen hakemuksista. Saariston kehityksen

edistämiseksi annetun lain (/) 9 §:ssä tarkoitettujen kuntien hakemuksista on hankittava saaristoasiain neuvottelukunnan lausunto.

Tämä asetus tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 198 .